

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Прагматичний поворот у лінгвістиці, зумовлений принципом антропоцентризму, позначає зміщення фокуса сприйняття мови як системного утворення на „людину, що говорить” – особистість, її здатність говорити й мислити. Аналізуючи мову в дії, в живому функціонуванні, прагмалінгвістика зосереджується на дискурсі, який є одним із ключових об’єктів вивчення в межах комунікативної лінгвістики та сучасних соціальних наук (Н.Ф. Алефіренко, Н.В. Бардіна, М.М. Бахтін, Т.В. Дейк, Н.І. Жинкін, В.І. Карасик, Ю.М. Караулов, О.С. Кубрякова, М.Л. Макаров, А.Ю. Маслова, А.В. Олянич, Г.Г. Почепцов, К.Ф. Сєдов, Ю.С. Степанов, О.І. Уланович, В.Є. Чернявська, І.С. Шевченко). У будь-якій живій мові, що розвивається, існує безліч нестабільних складових на усіх рівнях мовної системи, що визначають ступінь варіативності мови та сприяють її зміні. Варіативність одиниць на фонетичному рівні обумовлена лінгвістичними та екстралінгвістичними факторами, які створюють передумови для зміни фонетичної системи мови.

Будучи найбільш персуазивним засобом масової комунікації (О.О. Селіванова, Я.Р. Федорів), маючи високий соціальний престиж і сучасні засоби поширення, усного мовлення німецького теледискурсу, в якому серед запозичень превалюють англізми та галліцизми, негайно реагує на мовну моду й узус, виконуючи роль своєрідної моделі національної мови, вона активно впливає на мовну норму, смаки й переваги (Ф.С. Бацевич, М.Н. Володіна, Н.Б. Кирилова, Г.К. Костиков, Г.А. Мартинович, Н.А. Матвєєва, Ж.С. Нерсєсян, І.А. Соболева). Потужна експансія англізмів до німецької мови припала на кінець ХХ ст. і активно триває дотепер.

Потрапляючи до системи мови-реципієнта (*Nehmersprache*), звукові одиниці мови-донора (*Gebersprache*) вступають у взаємодію з його фонетико-фонологічною системою, зазнаючи двобічного інтерферувального впливу, що може призвести до змін у її звуковій системі та до виникнення небезпеки її руйнування. З іншого боку, низка вчених пов’язує функціонально-комунікативну теорію із синергетичним підходом до мови як складної, динамічної та самоорганізувальної системи, в межах якої нерівноважність і нелінійність є базовими концептами синергетики, що дають змогу виявляти гнучкість, властиву живим мовам, зберігаючи при цьому свою цілісність та ідентичність (В.Г. Борботько, Л.В. Бронник, С.К. Гураль, Т.І. Домброван, Г.В. Ейгер, А.П. Короченський, Р.Г. Піотровський, О.О. Селіванова).

У германістиці наявні дослідження, присвячені проблемі запозичень й адаптації іншомовних слів до мови-реципієнта (У. Аммон, Е.Е. Баранова, З. Бохусова, А. Гардт, С. Гюнтнер, Р. Дарендорф, А.І. Д’яков, В.М. Жирмунський, Л.П. Крисін, Х.-Й. Крумм, Х. Лангнер, К. Мойрер, В.В. Наумов, П. Поленц, В. Фірек, Д.Т. Циммер). Проте в них мало торкаються питань фонетичної адаптації консонантизму до німецького вимовного стандарту (*bundesdeutsche Srandardvarietät*), який представлений в усному мовленні дикторів і модераторів-професіоналів (*Modellsprecher in*

Massenmedien) суспільно-правового телебачення Німеччини (*öffentlich-rechtliches Fernsehen*) та повинен орієнтуватися на кодифіковану норму (*Kodizes*), зафіксовану в орфоепічних словниках (У. Хіршфельд, Б. Зібенхар).

Як відомо, німецька й англійська мови належать до спорідненої групи (*verwandte Sprachen*) германських мов, а французька – до менш близької (*distanzierte Sprachen*) романської групи; в їхніх системах консонантизму виявляються як спільні, так і відмінні структурні особливості (Л.-К. Андерс, Т.Д. Вербицька, Н.С. Жмаєва, Г. Майнхольд, М. Мангольд, У. Мюллер, Н.Д. Нікіфоров, Н.Д. Светозарова, А.А. Силукова, О.І. Стеріополо, Х. Ульбріх, У. Хіршфельд, Э. Шток).

Усне мовлення німецькомовного теледискурсу має неоднорідний характер, у якому превалюють два види мовленнєвої діяльності: 1) озвучене писемне мовлення в новинах та інформаційно-пізнавальних передачах (підготовлене читання) та 2) усна інтеракція в шоу й ток-шоу (підготовлене говоріння) (Е.-М. Крех, Г. Майнхольд, Р.К. Потапова, О.П. Рудківський, Б. Рюс, О.І. Стеріополо). Дисертаційну роботу присвячено питанню реалізації консонантизму в процесі функціонування англізмів та галліцизмів у теледискурсі Німеччини на основі зіставлення підготовленого читання й підготовленого говоріння. Неоднозначність підходів до трактування цього феномену, наявність варіативності в кодифікованій нормі та суперечливість ситуації в мовленнєвій дійсності, відсутність цілеспрямованого вивчення **звукового боку німецького усного мовлення** на сегментарному рівні в іншомовних словах, запозичених із мов-донорів з різним ступенем генетичної спорідненості, а також невивченість ступеня їхньої адаптації до німецького вимовного стандарту визначають актуальність реферованого дослідження.

Актуальність дослідження зумовлюється:

- відсутністю науково-обґрунтованих даних про реалізацію консонантизму мови-донора в англізмах та галліцизмах у мовленні носіїв мови-рецепієнта німецькомовного теледискурсу з урахуванням базових концептів лінгвосинергетики;

- опорою на новітню кодифіковану норму, в якій відобразилися різноманітні модифікації консонантизму в мовленнєвому потоці;

- необхідністю цілеспрямованого вивчення фонетичного боку усного мовлення дикторів і модераторів німецькомовного теледискурсу, яке становить вимовний стандарт і впливає не лише на вимовну форму, але й на узус;

- доцільністю розгляду впливу звукового ладу англійської та французької мов на систему консонантизму німецької мови через дослідження ступеня і характеру адаптації англізмів та галліцизмів до німецького вимовного стандарту;

- недостатньою вивченістю фоностилістичного варіювання реалізації консонантизму в усному мовленні німецькомовного теледискурсу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах наукової теми кафедри

німецької філології факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова „Функціонування комунікативних одиниць у синхронії та діяхронії (дослідження на матеріалі германських мов)”, номер державної реєстрації № 0107U010627. Тема дисертації затверджена Вченою радою Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (протокол № 3 від 22 грудня 2009 р.).

Мета дослідження полягає у встановленні особливостей реалізації консонантизму в англізмах та галліцизмах у сучасному німецькомовному теледискурсі на основі зіставлення підготовленого читання й підготовленого говоріння в мовленні професійних дикторів і модераторів.

Мета роботи передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити діапазон модифікацій приголосних в англізмах та галліцизмах у новітній кодифікованій нормі та в усному мовленні носіїв вимовного стандарту;
- виявити спільні та відмінні характеристики приголосних фонем та їхніх алофонів (перцептивних і акустичних) в англізмах та галліцизмах у німецькому вимовному стандарті;
- висвітлити закономірності адаптації та ступінь онімечення консонантних структур мов-донорів до мови-реципієнта в умовах інтерференції;
- встановити ступінь впливу фоностилестичних особливостей теледискурсу (підготовлене читання і підготовлене говоріння) на реалізацію консонантизму в англізмах та галліцизмах і можливі зміни в галузі дистрибуції фонем мови-реципієнта;
- спрогнозувати потенційний напрямок розвитку фонетичних процесів у системі німецького консонантизму в умовах персуазивного впливу теледискурсу з урахуванням законів лінгвосинергетики, що протидіють деструктивним факторам.

Гіпотеза дисертаційного дослідження полягає в припущенні про здатність німецької звукової системи, в даному випадку – консонантизму, до самозбереження, зумовленого лінгвосинергетикою, всупереч потужному персуазивному потенціалу теледискурсу, в якому звуковий бік англізмів та галліцизмів реалізується з порушенням правил кодифікації.

Об'єкт дослідження – усне мовлення носіїв вимовного стандарту (*Modellsprecher*) в німецькомовному теледискурсі суспільно-правового телебачення Німеччини (*ARD, ZDF, DW-TV*).

Предмет дослідження – реалізація консонантизму в англізмах та галліцизмах у німецькому усному мовленні в підготовленому читанні (*Nachrichten*) та підготовленому говорінні (*Moderation*).

Матеріал дослідження складають записи автентичних випусків новин, інформаційно-пізнавальних програм, шоу і ток-шоу суспільно-правового телебачення Німеччини каналів „АРД” (*ARD*), „ЦДФ”, (*ZDF*) і „Німецька хвиля” (*DW-TV*) в реалізації професійних дикторів і модераторів, що охоплює період з 2008 по 2013 роки включно. Загальний обсяг звучання складає 19 годин суцільної вибірки, з них 4 години 41 хвилина відібрано для проведення перцептивного аналізу, з яких 1 година 45 хвилин – для

інструментального аналізу. Текстовий обсяг складає 273 випуски новин та інформаційно-пізнавальних передач, 212 шоу і ток-шоу, кількість досліджених англізмів становить 2235, галліцизмів – 982 одиниці фонетичної реалізації, з яких 245 (186 англізмів та 59 галліцизмів) підлягали інструментальному аналізу; 17064 одиниці залучено в кодифікованій нормі (методом суцільної вибірки), представленій Німецьким словником вимови (DAWB 2010), з яких 10322 англізми та 6742 галліцизми.

Методику дослідження зумовлено метою, завданнями і специфікою аналізованого матеріалу та представлено такими методами: *методом зіставного аналізу*, який містить зіставлення реалізації консонантизму в кодифікованій нормі, представленій орфоепічними словниками різних років видання, та в мовленнєвій дійсності в різних видах теледискурсу; *методом перцептивного аналізу*, що застосовується з метою виявлення варіативності вимовного стандарту й основних відхилень звучання приголосних фонем від кодифікованої норми та позначення діапазону їхніх модифікацій у структурі фонетичного слова в мовленні дикторів і модераторів; *методом інструментального аналізу*, який відобразив акустичну структуру досліджуваних мовних одиниць та був застосований для опису їхніх реальних характеристик; *методом статистичної обробки*, що становить статистичну інтерпретацію даних, отриманих у результаті інструментального аналізу.

Наукова новизна дисертаційного дослідження визначається тим, що **вперше**:

- зіставлено реалізацію консонантизму в англізмах та галліцизмах у сучасному німецькомовному теледискурсі;
- виявлено суттєві розбіжності в реалізації консонантизму між новітньою кодифікацією та усним мовленням носіїв вимовного стандарту;
- висвітлено характерні особливості реалізації консонантизму при зіставленні різних фоностилістичних рівнів у теледискурсі Німеччини з урахуванням позиції в слові;
- встановлено ступені онімечення приголосних в англізмах та галліцизмах у зв'язку з їхньою високою варіативністю як усередині кодифікованої норми, так і в усному мовленні дикторів і модераторів;
- визначено особливості реалізації консонантизму в залежності від дальності/близькості фонем у порівнюваних звукових системах.

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що вона містить детальну розробку таких актуальних і маловивчених проблем, як реалізація консонантизму в англізмах та галліцизмах в умовах фоностилістичного варіювання мовлення, що звучить; виявлення інтерферувального впливу мови-донора на мову-рецепієнт у процесі інтеграції іншомовних слів. Результати роботи свідчать про тенденції розвитку системи приголосних німецької мови в процесі онімечування англізмів та галліцизмів, що мають різний ступінь генетичної спорідненості, прислужаться при вивченні лінгвосинергетичної парадигми мови, у формуванні нового німецького вимовного стандарту та прогнозуванні

потенційного розвитку системи німецького консонантизму в умовах плюрицентризму.

Практична цінність дисертаційного дослідження визначається можливістю використання отриманих результатів у науково-викладацькій діяльності: у викладанні німецької мови як іноземної, при навчанні стандартної німецької вимови, сприйняттю на слух німецького автентичного усного мовлення у процесі формування слухо-вимовних навичок, у курсі теоретичної та практичної фонетики, фоностилістики, лексикології, при написанні наукових робіт. Результати дослідження мають безпосереднє відношення до кодифікації німецького вимовного стандарту.

Особистий внесок пошукача полягає в самостійному відборі, аналізі, описі та теоретичному осмисленні мовленнєвого матеріалу. Одну з шести наукових статей написано у співавторстві, де особистий внесок автора (70%) полягає в описі процесу запозичення англізмів та галліцизмів у німецьку мову, особливостей реалізації приголосних фонем та їхніх алофонів, а також у зіставленні реалізації консонантизму у відібраних словах на матеріалі чотирьох орфоепічних словників.

Апробацію роботи здійснено на 4 Міжнародних конференціях: „Іноземна філологія у ХХІ столітті” (Запоріжжя, 2010); „Рецепція наукової спадщини проф. С. Семчинського і сучасна філологія” (Київ, 2011); „Наукова дискусія: питання філології, мистецтвознавства й культурології” (Москва, 2012); IDT (Бозен, 2013); 1 Всеукраїнській науково-методичній конференції „Проблеми типології у сучасному мовознавстві” (Одеса, 2010); 3 науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу ОНУ імені І.І. Мечникова (Одеса, 2009 – 2011).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи відображено в 6 публікаціях, із яких 5 статей опубліковано у фахових наукових виданнях України, 1 стаття – в зарубіжному науковому виданні.

Структура роботи. Дисертаційне дослідження загальним обсягом 234 сторінок (із них 189 сторінок основного тексту) складається зі списку скорочень, вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури (243 джерела) та додатків. Робота містить 16 таблиць та 86 рисунків (з них 82 інтонограми).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір та актуальність теми дослідження, визначено мету і завдання роботи, конкретизовано предмет, об’єкт та методи дослідження, його наукову новизну, теоретичне й практичне значення, наведено дані про апробацію роботи й публікації основних положень дисертації.

У **першому розділі** „Теоретичні принципи функціонування англізмів та галліцизмів у теледискурсі Німеччини” наведено огляд наукової літератури, присвяченої питанням мовознавства у світлі антропоцентричної парадигми, основним функціям масмедійного дискурсу,

мовним контактам в умовах глобалізації, класифікації запозиченої лексики як способу поповнення словникового складу мови, проведено лінгвістичний аналіз наукових робіт вітчизняних і зарубіжних учених про історичні передумови, фактори й причини запозичення англізмів та галліцизмів у німецькій мові.

За останні десятиліття мовознавство суттєво змінилося, почали змінюватися його межі, уявлення про його предмет. Відхід від ізоляціонізму лінгвістики став згодом причиною появи „нових” лінгвістик: лінгвістики мовлення, психо-, соціо-, прагма-, нейро-, онтолінгвістики, лінгвістики тексту тощо, бо цілісне вивчення людини неможливе без розгляду питань мови та мовлення як ключової ланки, що опосередковує психічний і соціальний розвиток особистості. Психолінгвістика, нейропсихолінгвістика, соціолінгвістика, прагматична й сугестивна лінгвістики є невід’ємними складниками системи антропологічного знання, яке розглядає об’єкт мовознавства у світлі „людського фактора” (М.М. Бахтін, Н.В. Бардіна, І.А. Бодуен де Куртене, В.В. Виноградов, С.В. Гринев-Гриневич, В. Гумбольдт, В.М. Жирмунський, В.А. Звегінцев, Л.П. Іванова, А.Ю. Маслова, А.В. Олянич, К.Ф. Седов, І.П. Сусов, О.І. Уланович, Л.В. Щерба).

Прагматичний поворот позначав, що тепер у центрі уваги вчених (І.Н. Аксьонова, С.А. Арістов, Ю.В. Артем’єва, Л.Р. Безугла, В.І. Карабан, М.Л. Макаров, А.Ю. Маслова, Г.Г. Почепцов, І.П. Сусов) є „жива мова в дії”, у всьому розмаїтті її функцій та соціально-функціональних варіантів. Дискурс, що має складну організацію, є одним із ключових об’єктів вивчення в межах комунікативної лінгвістики та сучасних соціальних наук. Форма і смисл дискурсу залежать від індивідуального й соціального образу мислення, а основним параметром дискурсу є соціальна сфера діяльності людини.

Маючи серйозні досягнення в природничо-наукових і гуманітарних галузях знань, синергетика як один із магістральних напрямів лінгвістики майбутнього (Р.Г. Піотровський) розглядає мову як складну, відкриту суперсистему, що еволюціонує та має регуляторні механізми, які забезпечують динаміку, самоорганізацію і збереження цієї системи та кооперуються з метою подолання зовнішніх і внутрішніх деструктивних факторів (В.Г. Борботько, Л.В. Бронник, С.К. Гураль, Т.І. Домброван, Г.В. Ейгер, А.П. Короченський, О.О. Селіванова).

Інформуючи людину про стан світу та заповнюючи її дозвілля, жанр теледискурсу належить до найбільш персуазивних засобів масової комунікації, оскільки за рахунок бурхливого розвитку електронних ЗМІ (радіо, телебачення, Інтернету), які витіснили друковані, значного охоплення глядацької аудиторії, наявності потужного аудіовізуального каналу зв’язку, вони впливають на процес входження людини до соціуму, присвоєння їй певних цінностей, поглядів і соціальних ролей. Занурюючись у мережу масової мови й дискурсивного простору соціуму, людина постає перед загрозою втрати та нівелювання себе як особистості. Тим більше людині властива схильність до наслідування.

Поширення ЗМІ тягне за собою не лише зміну форм і видів комунікації, змінюється також стан природних мов у загальній семіотичній системі. Мова ЗМІ негайно реагує на мовну моду й узус та активно впливає на вимовну норму, мовні смаки й переваги (М.Н. Володіна, Н.Б. Кирилова, Г.К. Костиков, Г.А. Мартинович, Н.А. Матвєєва, Ж.С. Нерсесян, І.А. Соболева).

У вік масової культури і міжнародного спілкування в мові мас-медіа, а саме в німецькомовному теледискурсі суспільно-правового телебачення Німеччини, що має надрегіональний характер, все помітніше місце посідають іншомовні слова французького й в останні десятиріччя – англійського походження. Запозичення слів з інших мов є наслідком тісних мовних контактів і міжкультурної комунікації в умовах глобалізації. За останні десятиліття процес запозичення галліцизмів у німецькій мові призупинився, що зумовлено великим напливом англо-американізмів. Після Другої світової війни і в наступні десятиліття відповідні інституції Німеччини знехтували необхідністю збереження й відновлення належного статусу німецької мови в умовах міжнародних контактів. Англізми посіли тверде місце в сучасних ЗМІ, що викликає у багатьох німецьких германістів побоювання (У.Аммон, К.-Х. Гьоттерт, М.Фольштедт, Р. Хоберг). Вони оцінюють проблему засилля англізмів у німецькій мові як один із виявів процесу глобалізації (*global bedingt*), якому ще можна та потрібно протистояти.

Слова іншомовного походження (*Fremdwörter*) в результаті переходу з однієї мови до іншої граматичних конструкцій, морфем, фонем, що використовуються в різних галузях життя, з часом набувають рис мови-рецепієнта для адекватного функціонування в мові. Їхня транслітерація та фонетична транскрипція можуть поступово передаватися за допомогою знаків мови-рецепієнта; в процесі засвоєння відбувається їхнє пристосування до системи запозиченої мови.

Як причину запозичення іншомовних слів, частотних у мові мас-медіа, можна розглядати такі фактори: термінологія, „данина моді”, експресивність новизни та емоційність висловлення. Експансії англо-американізмів та галліцизмів у мові теледискурсу разом із розвитком інформаційних технологій та активізацією міжкультурних комунікацій сприяє фактор соціально-культурного порядку – ідеалізація американського образу життя «*American Way of Life*» (І.Г. Аверьянова, Н.Д. Агафонова, А.І. Д'яков, Л.П. Крисін, Х.-Й. Крумм, Х.Лангнер, Ф.А. Литвин, О.С. Мжельська, І.О. Наумов, Є.В. Розен, Є.І. Степанова, Е. Хауген).

У мові теледискурсу (особливо в новинах та інформаційно-пізнавальних передачах) велике значення має стислість і підвищена інформативність тексту, у зв'язку з цим англізми як коротші за формою слова посіли стале місце в сучасних ЗМІ. Вживання іншомовних слів викликане не лише тим, що немає адекватних відповідників у базі мови-рецепієнта, а й мовною модою та престижем.

У другому розділі „Закономірності інтеграції англізмів та галліцизмів до німецького вимовного стандарту” здійснено порівняння

систем консонантизму, розглянуто закономірності інтеграції англізмів та галліцизмів до сучасного вимовного стандарту, виявлено фоностилістичне варіювання усного мовлення німецькомовного теледискурсу.

Вимовна норма визначає діапазон варіювання звукових структур через відбір наявних у системі на поточний момент або в потенції варіантів. Новий варіант з'являється там, де з якоїсь причини виявляється нестійкою система; сфера його вживання поступово розширюється. Інновація може стати фактором норми, якщо не суперечить тенденціям мовного розвитку. Варіативність вважається фундаментальною властивістю мови й головною рисою норми, джерелом її зміни та розвитку.

Кодифікацію німецької вимовної норми, здійснену Т. Зібсом відносно пізно – наприкінці XIX ст. на основі сценічного мовлення (*Bühnenaussprache*), у подальшому розкритикували у зв'язку з її консервативним характером та суперечностями між кодифікованою нормою й мовленнєвою дійсністю. Поширення радіомовлення і телебачення зумовило розширення соціальної основи та сфери функціонування норми, а також тенденції до її демократизації, що відбилося в орфоепічних словниках, надрукованих на рубежі XX-XXI ст. Терміни «*Bühnenaussprache*» і «*Hochlautung*» було замінено демократичнішими «*Standardlautung*» і «*Standardaussprache*» (GWDA, Duden, DAWB), де разом зі значно збільшеним обсягом слів уперше відобразилися варіативність (*Standardvarietäten*) і наявність транскрипційних знаків, що позначають модифікації приголосних у результаті коартикуляторного й позиційного варіювання, характерного для мовленнєвої дійсності.

Найадекватнішу реалізацію сучасної кодифікованої норми, зафіксованої в орфоепічному словнику (DAWB 2010), представлено в мовленні спеціально навчених дикторів і модераторів-професіоналів (*Modellsprecher*) німецького суспільно-правового телебачення Німеччини. Вимовна норма, що становить собою певний узуальний спосіб звукового оформлення усного мовлення в даний час переважно орієнтується на мову ЗМІ. Диктор або модератор, мовлення якого можна вважати вимовним стандартом, з наявних у системі варіантів відбирає ті засоби вираження, які вбачаються йому найдоцільнішими для вирішення комунікативних завдань, що стоять перед ним.

Німецькому усному мовленню присвячено немало наукових досліджень як у зарубіжній (Л.-К. Андерс, Е.-М. Крех, Г. Майнхольд, У. Хіршфельд, Э. Шток), так і вітчизняній лінгвістиці (І.І. Азарова, О.Г. Васильченко, Т.В. Гришина, Н.С. Жмаєва, Н.В. Петлюченко, Р.К. Потапова, Н.Д. Никифоров, О.П. Рудківський, О.І. Стеріополо). Проте проблема адаптації звукового боку іншомовних слів, зокрема реалізація консонантизму, вивчена мало.

Проблема інтеграції іншомовних слів пов'язана із „зіткненням” різних мовних систем; у нашому випадку це, з одного боку, німецького та англійського, а з іншого боку, німецького та французького консонантизмів. При порівнянні фонетичних систем цих мов виникає питання про роль

ступеня спорідненості їхнього генетичного зв'язку та інтерференції в контактуючих мовах.

Більшість іншомовних слів зазнають у німецькій мові певної звукової адаптації, що визначено розбіжностями в артикуляційній базі та фонологічній структурі мов, що взаємодіють. Під дією інтерферувального впливу мови-рецепієнта відбувається часткове онімечення консонантних реалізацій, тому що носій німецької мови сприймає звуки нерідної мови крізь призму фонетико-фонологічної системи своєї перцептивної та артикуляційної баз. Фонетичне освоєння іншомовних слів у німецькій мові здійснюється в кодифікації на основі принципу помірною пристосування (*gemäßigte Eindeutschung*). Ступінь онімечення іншомовних слів не завжди залежить від того, як довго воно вживається в мові-рецепієнті. Галліцизми, незважаючи на тривалий період і частотність уживання в німецькій мові, відзначаються високою варіативністю з різним ступенем інтеграції як у кодифікованій нормі, так і мовній дійсності.

У системах німецького, англійського та французького консонантизму виявляються як спільні, так і відмінні структурні особливості. Виходячи з артикуляційних даних звуків англійської та французької мов, враховуючи їхню акустичну близькість і віддаленість від німецької, вони розподіляються на фонеми подібної групи та фонеми дальньої групи.

Мовленнєва дійсність не завжди відображає норми, що приписують носіям мови орфоепічні словники. Нарівні з цим не можна не помітити наявності суперечностей у межах самої кодифікованої норми, в якій численні англізми та галліцизми мають кілька варіантів вимови, що свідчить про різні ступені адаптації до звукової системи мови-реципієнта (*Eindeutschung*), а в мовленнєвій дійсності варіативність набагато ширша і ще більш суперечлива: в ній можна побачити прагнення наблизитися до автентичного вимовного стандарту, який вступає в суперечності з німецькою артикуляційною базою.

У сучасному мовознавстві значне місце належить питанням фоностилістичного маркування тексту. Фоностилістичні дослідження характеризуються пошуками закономірностей функціонування фонетичних засобів у різних формах та типах усного мовлення (Е.-М. Крех, Г. Майнхольд, Р.К. Потапова, О.П. Рудківський, Б. Рюс, О.І. Стеріополо). Усне мовлення німецькомовного теледискурсу має неоднорідний характер, в основному в ньому представлено два види мовленнєвої діяльності: підготовлене читання (*vorgelesene Sprache*) та підготовлене говоріння (*gesprochene Sprache*), які німецькі фонетисти (Е.-М. Крех, Г. Майнхольд, Б. Рюс) пов'язують з наявністю різних фоностилістичних рівнів (*phonostilistische Ebenen*). Вони виокремлюють два види телетексту, різко відмінні один від одного: читання новин (*Nachrichtenlesung*) за наявності телесуфлера (*Teleprompter*), з одного боку, та ток-шоу (*Moderation*), з іншого боку, де незважаючи на можливу наявність підказок (*Stichwörter*) і технічних допоміжних засобів у телеглядача створюється враження вільного говоріння (*halbfreies Sprechen, memoriertes Sprechen*) модератора (телеведучого).

В третьому розділі „Методика проведення інструментально-фонетичного дослідження” описано мовленнєвий матеріал та методику організації та проведення комплексного фонетичного дослідження реалізації консонантизму в англізмах та галліцизмах на матеріалі усного німецького мовлення (підготовлене читання та підготовлене говоріння), що складається з перцептивного, інструментального й математико-статистичного видів аналізу.

Мовленнєвий матеріал цього дослідження склали аудіо- й відеозаписи програм сучасного німецькомовного теледискурсу, представленого чотирма підвбірками: (1) випуски новин (*"Journal. Nachrichten"*, *"Hallo Deutschland"*, *"Tagesschau"*), (2) інформаційно-пізнавальні передачі (*"Brisant"*, *"Plusminus"*, *"Im Focus"*, *"Euromaxx"*, *"Europa aktuell"*, *"Fit und gesund"*), (3) ток-шоу (*"Quadrige"*, *"Volle Kanne"*, *"Anne Will"*) й розважальні шоу (*"Wetten, dass...?"*, *"The Voice of Germany"*, *"Boxen im Ersten – Sportschau live"*) суспільно-правового телебачення Німеччини телеканалів „АРД” (ARD), „ЦДФ” (ZDF) та „Німецька хвиля” (DW-TV), що охоплюють період із 2008 до 2013 року включно.

Важливим етапом попередньої роботи зі складання програми даного інструментально-фонетичного дослідження був відбір слів, для чого методом суцільної вибірки було проведено порівняльний аналіз лексичних одиниць, що відповідають цим критеріям усередині кодифікованої норми, представленій чотирма німецькими орфоепічними словниками з діапазоном публікацій у 28 років: (1) Великий словник німецької вимови (GWdA 1982), (2) Дуден (Duden. Band 6 1990), (3) Дуден (Duden. Band 6 2005), (4) Німецький словник вимови (DAWB 2010).

Слуховий аналіз усних текстів випусків новин, інформаційно-пізнавальних передач, шоу і ток-шоу теледискурсу Німеччини здійснювався за програмою дослідження, яка складалася з попереднього (лінгвістичного) аналізу, проведеного самим дослідником з метою відбору з усього масиву усних текстів певної кількості звукового матеріалу, необхідного для аудиторського й інструментального видів аналізу. На підставі отриманого матеріалу було проведено детальний аудиторський аналіз, який передував електроакустичному аналізу. Етап аудиторського аналізу передбачав роботу з інформантами, що дало змогу доповнити й уточнити проведений дослідником слуховий аналіз.

Інструментальне дослідження варіативності реалізації консонантизму в теледискурсі Німеччини складається з осцилографічного та спектрального видів аналізу, що дають можливість отримати об’єктивне уявлення про досліджуване явище. З попередньо відібраних аудіо- й відео фрагментів новин, ток-шоу та інформаційно-розважальних програм за допомогою програми Sound Forge 9 екстрагувалась аудіодоріжка та зберігалась у форматі *.wav. Обробка виділених консонантних сегментів в англізмах та галліцизмах проводилася в програмі PRAAT. Під час інструментального аналізу консонантних сегментів враховувалися такі фактори, як вид запозичення (англізм, галліцизм); тип звуку в класифікації

приголосних за способом утворення (зімкнений, вибуховий, щілинний, сонорний); тип тексту (новини, інформаційно-пізнавальні передачі, ток-шоу, шоу); положення консонантного сегмента у наголошеному складі у слові/фонетичному слові/ фразі; ступінь аспірації та фортізації досліджуваних приголосних в ауслауті. На акустичному аналізі досліджувалися такі параметри, як тривалість змикання, вибуху й аспірації проривних вибухових приголосних; максимальні та мінімальні показники інтенсивності змикання й вибуху проривних вибухових приголосних; частотний рівень аспіративного шуму проривних вибухових приголосних; частотний рівень інтенсивності вибуху проривних вибухових приголосних; максимальні значення інтенсивності щілинних приголосних; максимальні, мінімальні, середні частотні показники концентрації турбулентного шуму щілинних приголосних; формантні рівні сонорних голосних.

Статистична обробка даних дала змогу визначити частотність уживання тотально онімечених, частково онімечених та неонімечених консонантних структур та закономірності їхньої реалізації в залежності від виду мовленнєвої діяльності (підготовлене читання/ підготовлене говоріння). Був використаний вибірковий метод, основними поняттями якого є генеральна та вибіркова сукупність.

У четвертому розділі „Реалізація консонантних структур в англізмах та галліцизмах у теледискурсі Німеччини” відображено результати проведеного інструментально-фонетичного дослідження реалізації консонантизму в англізмах та галліцизмах при порівнянні підготовленого читання й підготовленого говоріння, а також представлено лінгвістичну інтерпретацію отриманих даних.

Слуховий та інструментальний види аналізу консонантних сегментів в англізмах та галліцизмах у сучасному німецькомовному теледискурсі дали підстави виявити специфіку фонетичної адаптації системи консонантизму в англізмах та галліцизмах до німецького вимовного стандарту й установити закономірності фонетичних асимілятивних процесів запозичених одиниць на рівні консонантизму в сучасній німецькій мові. При цьому дослідження процесів адаптації консонантних сегментів до німецького вимовного стандарту у двох групах запозичень проводилося з урахуванням генетичної спорідненості мови-донора та мови-рецепієнта.

В роботі доведено тезу про те, що система консонантизму в англізмах зазнає більшого онімечення, тому що обидві мови зараховуються до спільної германської групи, при цьому консонантні сегменти в галліцизмах, що зараховуються до романської групи мов, меншою мірою адаптуються до німецького вимовного стандарту та вимовляються максимально наближено до стандартів французької вимови. Важливим також під час аналізу процесів онімечення консонантних структур у двох видах запозичень є облік їхньої належності до подібної або дальньої групи фонем. Так, до фонем подібної групи належать щілинні /f v s z h ʃ/, проривні /p b t d k g/, носові /m n ŋ/, латеральний /l/, апроксимант /j/, французький вібрант /R/ та англійська аффриката /tʃ/. До фонем дальньої групи, тобто таких, що не мають аналога в

німецькій звуковій системі, належать щілинний /z/, апроксимант /w/, англійські щілинні /ð θ/, англійська афrikата /dʒ/, англійський апроксимант /r/ та французькі носові голосні /õ ã ě œ ã/.

Результати слухового, аудиторського й інструментального видів аналізу довели, що відповідно до німецької вимовної норми оглушення дзвінких шумних голосних у кінці слова та складу в англізмах дотримуються як у підготовленому читанні дикторів, так і в мовленні модераторів шоу й ток-шоу. Фортизація дзвінких шумних приголосних в англізмах відзначається в абсолютному кінці слова (54%), напр., *Loun*[ʃ], *We*[p], *Reloa*[t], *Aftersha*[f], на межах слів/фонетичних слів/синтагм, одним із яких є англійське запозичення (16%), напр., *fast ganz Hollywood kennt den Namen Divil; mit Job und mit Freizeit; Soundcheck deiner Jugend; Good sport, sagt der Amerikaner*, а також на стиках складних слів, де англізм виступає в ролі означуваного або означального слова (30%), напр., *Hollywoodproduktion, AIDSkonferenz*. При цьому необхідно відзначити, що в підготовленому говорінні кількість оглушених реалізацій вища, ніж у підготовленому читанні (15%).

Аналіз характеру аспірованості глухих проривних вибухових приголосних у мовленні дикторів і модераторів німецького телебачення в англізмах показав, що приголосні цієї групи у всіх видах мовленнєвої діяльності (підготовлене читання/ підготовлене говоріння) зазнають аспірації в анлауті (31%), напр., *Promi news, Top-Ten, Countdown* й ауслауті (55%), напр., *Job, Happy sound, Facebook*. Також у мовленні дикторів і модераторів широко (72,8%) представлено випадки прогресивної асиміляції ленісних плозивів і фриктивів під впливом попередніх фортичних приголосних на морфемних стиках у складних словах, напр., *Breakdancer* [bʁ'e:kɔ̃:nse], *Jazzbassist* [tʃasbəsist], *Badboy* [betbɔ̃]), а також на межах слів (14%), напр., *Hollywood des Ostens*, що повністю відповідає вимогам німецької вимовної норми. При цьому в сполученнях проривного вибухового приголосного з попереднім сонорним [nt, nr, nk] відзначається ленізація глухого проривного приголосного з можливою наступною елізією (напр., *Grand Slam Turniere* [gʁənslem]). Нарівні з позиційною фортизацією в ауслауті дзвінких шумних приголосних у мовленні дикторів і модераторів німецького телебачення відзначається в граматичних похідних властива німецькій мові асиміляція за місцем утворення, напр., *sky*[pm], *jo*[gñ], *faceboo*[kñ], *kidna*[pm].

Англійська постальвеоларна дзвінка афrikата [dʒ], яка відсутня в німецькій фонологічній системі, при онімеченні також зазнає фортизації та субститується в мовленні німецьких дикторів і модераторів, що відповідає німецькій глухій афrikаті [tʃ] в англізмах на початку (49%): *joggen, GQ-Gala, Jazz*, середині (20,4%): *managen, Sneaker wedges*, і кінці слів (30,6%): *Image, Harbour-Bridge, Homepage, Backstage*. Таким чином, простежувана тенденція до онімечення дзвінкої афrikати [dʒ] на початку та в середині слова свідчить про порушення кодифікованої норми, яка в таких позиціях в англізмах припускає вимову дзвінкої афrikати. У свою чергу, фортизація [dʒ] в кінці слова дотримується в 100% усіх проаналізованих випадків як у

підготовленому читанні, так і в підготовленому говорінні, що свідчить про дотримання оглушення фонем як подібної групи, так і чужих фонем у кінці слова.

Також у мовленні дикторів і модераторів німецького теледискурсу спостерігаються поширені випадки часткової субституції англійського лабіодентального [w] німецьким лабіодентальним фрикативом [v] в абсолютному початку (60,7%) аж до його повної елізії в абсолютному кінці слова (82%). Тенденція до онімечення простежується насамперед у так званих „старих” англізмах, які давно вживаються в німецькій мові (напр., *Hollywood*, *Westjumping*, *Swimmingpool*, *Web*), тоді як у „нових” англізмах як диктори новин, інформаційно-пізнавальних передач, так і модератори шоу й ток-шоу прагнуть вимовляти на початку слів англійський лабіодентальний [w] (39,3%), напр., *Wellness*, *Windows*, *Wedges*, *Workshop*, *Twitter*. Схожа ситуація спостерігається із субституцією англійських інтердентальних фрикативів [ð]/ [θ] подібними за місцем утворення німецькими альвеолярними приголосними – дзвінким [z] та глухим [s] (напр., *Motherboard*, *Thriller*).

Аналіз реалізації алофонів латеральної фонемі /l/ – англійського веляризованого „темного” [ɫ] і німецького невеляризованого „світлого” [l] в іншомовних словах у мовленні дикторів і модераторів німецького телебачення показав, що реалізація того чи іншого алофону насамперед визначається його 1) коартикуляцією з попередніми або наступними сегментами, 2) положенням у слові/ складі, 3) динамічним або тональним виділенням [l]-складу, що міститься в слові або у фразі, висловленні. Чітка тенденція до онімечення латеральної фонемі /l/ в англізмах простежується в середині (45,5%), напр., *Highlights*, *Stalker*, *Skyline*, *Hollywood*, і кінці (54,5%), напр., *Full circle*, *Google*, *Soul*, *Highheel*, тоді як в абсолютному початку слова та в ініціальних сполученнях [bl, sl] частіше реалізується англійський веляризований „темний” [ɫ] (62,5%), напр., *Live*, *Location scout*, *Look*, *Blog*, *Blogger*, *Slam*, *Slow motion* ($p \leq 0,05$). Таким чином, для інтерпретації процесів адаптації латеральної фонемі /l/ в англізмах до німецького вимовного стандарту вид мовленнєвої діяльності (підготовлене читання/ підготовлене говоріння) та ступінь її підготовки будуть вторинними.

У дикторському підготовленому читанні, а також у підготовленому говорінні модераторів шоу й ток-шоу в німецькому теледискурсі відзначається слабкий ступінь онімечення консонантного алофону фонемі /r/, що виражається у використанні в абсолютному початку та середині в англізмах переважно англійського ретрофлексного апроксиманта [r] (82,5%), напр., *Reload*, *Crash*, *Celebrity*, *Overall*, замість нормативного німецького фрикативного [ʁ] (12%) та можливого увулярного вібранта [R] (*Rockstar*, 5,5%). Ця ситуація пов'язана, перш за все, з такими екстралінгвістичними факторами, як вид передачі (ток-шоу або шоу), вільне володіння модератором англійською мовою, а також використанням ним актуальних англомовних назв популярних соціальних мереж, нових видів спорту, музичних груп, модних трендів тощо в конкретному англомовному контексті,

напр., *Hurrikan Sandy, Roller Derby, Ratingagence, Raper, World Trade Centre, Spider Murphy Gang*. В ауслауті найбільш виразно простежуються процеси онімечення, що виражаються в частковій субституції англійських фінальних [ɛə] та [ə] німецьким вокалізованим [ɐ] або [ʊ] (94,5%), напр., *Superstar, Power, Designer, Thriller, Trendsetter, Hardware*.

Проведений аудиторський та інструментальний види аналізу глухого альвеолярного [s] в мовленні дикторів німецького теледискурсу підтвердив реалізацію консонантного сегмента в англізмах в абсолютному початку слова (85%), напр., *Songs, Soul, sexy, Soundcheck*, що свідчить про відсутність суперечностей з німецькою кодифікованою нормою, яка розглядає орфографічне одзвінчення [s] як субстандарт та приписує у всіх іноземних словах завжди в ініціальній позиції транскрипцію [s]. Проте в мовленні модераторів були виявлені реалізації дзвінкого альвеолярного спіранта [z] (15%), напр., *Single, Software u Sound*. В ініціальних сполученнях [sp, st] реалізується як глухий [ʃ] (68%), напр., *Sponsor, Spray, Steak*, так і глухий спірант [s] (32%), напр., *Stuff, Speesway, Star*.

Проведене дослідження показало, що диктори і модератори німецького телебачення прагнуть вимовляти галліцизми наближено до французького вимовного стандарту. При цьому, французький консонант [ʁ] в анлауті вимовляється як онімечений варіант приголосної фонemi /r/ – дзвінкий фрикативний [ʁ] (86%), що відповідає правилам німецької стандартної вимови, напр., *Renaissance, Rouge, Restaurant, Revanche, Regie*. При цьому вокалізація фонemi в ауслауті, типова для німецької мови, реалізується без винятку у всіх галліцизмах (100%), напр., *Accessoires, Schwarz-Wald-Couture, Turniere*.

Французькі приголосні [f, s, ʃ, v, z, m, n, l, j] зараховуються до фонem подібної групи та вимовляються в галліцизмах дикторами і модераторами німецького теледискурсу у повній відповідності до німецького вимовного стандарту, напр., *Milieu, Suite, France, Charm*. При цьому глухі проривні вибухові приголосні [p, t, k], які у французькій мові є неаспірованими, зазнають повного онімечення як у підготовленому читанні, так і в підготовленому говорінні, що свідчить про асимілятивні процеси фонem подібної групи у двох мовах, напр., *Couture, Parlament, Turniere*.

Також у мовленні дикторів і модераторів німецького теледискурсу відзначаються поширені випадки субституції в галліцизмах (32,8%), які містять носові голосні [õ:] або [ã] та замінюються задньоязиковим велярним назальним [ŋ] або передньоязиковим сонорним [n], напр., *Saison, Saisonstart, Ballon, Balkon, Pavillion, Croissant, Engagement, Etalon, Restaurant*.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукових досліджень, присвячених актуальним питанням мовознавства, свідчить про виникнення нового погляду на завдання, які стоять перед лінгвістами. Нова парадигма знання, що виникла як результат еволюції лінгвістичних ідей у кінці XX ст. – на початку XXI ст., узагальнює

та систематизує дані всієї сукупності наук, скерованих на вивчення людини та її мови. Як одна з фундаментальних тенденцій сучасної антропоцентричної парадигми розглядається цілісне пізнання людини, що неможливе без розгляду питань мови та мовлення як ключової ланки, що опосередковувала психічний та соціальний розвиток особистості.

Одним із принципових положень відносно недавно сформованої науки прагмалінгвістики є чітке уявлення про дискурс, у зв'язку з чим аналізується процес взаємодії комунікативних партнерів, тобто весь комплекс прагматичних компонентів, „мова в дії”, в живому функціонуванні. З огляду на домінування сучасних електронних ЗМІ, що певною мірою витіснили друковані, пріоритет належить усному мовленню, в якому наявна велика кількість англізмів та галліцизмів.

При порівнянні кодифікованої норми з мовленнєвою дійсністю виявлено доволі неоднозначну ситуацію. Суперечності торкаються реалізації приголосних усередині кодифікованої норми, де, незважаючи на велику варіативність вимовних варіантів, відзначаємо цілеспрямовану тенденцію до онімечення. Ще більше суперечностей було встановлено під час зіставлення кодифікованої норми та мовленнєвої дійсності, наявної в мовленні дикторів і модераторів, які представляють німецький вимовний стандарт. Попри те, що нормативність мовлення повинна бути справою їхнього професійного престижу, диктори і модератори не дотримуються правил кодифікації. Вони відтворюють звучання мови-донора з різною мірою наближення до автентичної вимови, що веде в кращому випадку до збільшення варіативності в реалізації консонантизму в англізмах та галліцизмах, а в гіршому випадку – до спроб збереження чужих системі німецького консонантизму звуків, які суперечать особливостям німецької артикуляційної бази.

У роботі доведено тезу про те, що система консонантизму в англізмах в усному мовленні зазнає більшого ступеня онімечення, оскільки обидві мови належать до германської групи, при цьому консонантні сегменти в галліцизмах, що належать до романської групи, в меншій мірі адаптуються до німецького вимовного стандарту та реалізуються максимально наближено до мови-оригіналу. Інтерферувальний вплив мови-донора на мову-рецепієнт залежить від ступеня перцептивно-артикуляційної близькості порівнюваних приголосних, з одного боку, та від ступеня морфологічного та словотворчого онімечення слова, з іншого боку, що виразно виявляється в умовах фоностилістичного варіювання усного мовлення при зіставленні підготовленого читання та підготовленого говоріння.

Результати дослідження доводять, що всі англізми та галліцизми зазнають характерної для німецької системи консонантизму фордизації – дії закону позиційного та коартикуляторного оглушення дзвінких шумних приголосних, а також позиційно зумовленої вокалічної реалізації фонем /г/, як у кодифікованій нормі, так і в мовленнєвій дійсності незалежно від фоностилістичної належності.

Всупереч поширеній думці, ступінь онімечення іншомовних слів не завжди залежить від того, як довго вони вживаються в мові-реципієнті.

Галліцизми, незважаючи на тривалий період та високу частотність уживання в німецькій мові, відзначаються високою варіативністю з різним ступенем інтеграції як до кодифікованої норми, так і до мовленнєвої дійсності, що пояснюємо меншим ступенем генетичної спорідненості французької та німецької мов. Більшість галліцизмів представлені в кодифікованій нормі в тотально або частково онімеченій формі або зберігають автентичність. Висока варіативність яскраво виявляється в усному мовленні при реалізації носових голосних, що не мають аналогів у системі німецького консонантизму незалежно від позиції в слові, які замінюються ротовими голосними у сполученні із задньоязиковим носовим приголосним, при цьому не зберігаються формантні характеристики голосного. Англійські фонemi /w r/, які не мають аналогу в мові-рецепієнті, представлені в кодифікованій нормі в тотально онімеченій формі, що, проте, суперечить їхній реалізації у мовленні дикторів і модераторів німецькомовного теледискурсу.

Встановлено, що швидкому й тотальному онімеченню насамперед сприяє збіг орфограми мови-донора та мови-рецепієнта, а також адаптація до правил німецької орфографії на базі типового для німецької мови звуко-літерного співвідношення. Адаптація іншомовних слів до німецького вимовного стандарту підсилюється також під впливом їхньої морфологічної інтеграції та входження до системи німецького словотвору, що призводить до властивих німецькому консонантизму коартикулятивних модифікацій. Нарівні з позиційною фордизацією в ауслауті в похідному дієслові відбувається властива німецькій мові асиміляція за місцем утворення, яка також поширюється на значну кількість дієслів. Утворення складних слів, одна частина яких запозичена з англійської або французької мови, а інша частина – німецьке слово, також сприяє форсованому онімеченню звукового боку іншомовних слів.

Результати зіставлення підготовленого читання і підготовленого говоріння довели припущення про важливість обліку фоностилістичного варіювання для точнішого вивчення реалізації консонантизму в англізмах та галліцизмах у німецькомовному теледискурсі. У процесі зіставлення характеру та ступеня адаптації консонантизму з урахуванням фоностилістичних особливостей усного мовлення підтверджено встановлену в кодифікації тенденцію до помірного онімечення в підготовленому читанні. У підготовленому говорінні модератори розважальних шоу і ток-шоу прагнуть до реалізації фонем, що не мають аналога в мові-рецепієнті, з різним ступенем наближення до автентичної вимови переважно в аблауті, спричиняючи в кодифікації певний хаос. Проте в інлауті та ауслауті ці звуки зазнають часткового та тотального онімечення, що доводить припущення про те, що попри персуазивний вплив на мову з боку теледискурсу, який може призвести до деструктивних наслідків щодо системи, лінгвосинергетика, яка визначає її розвиток та самоорганізацію, дає змогу зберегти автентичність мови.

Результати роботи, які свідчать про тенденцію системи приголосних німецької мови до самозбереження в процесі онімечення англізмів та

галліцизмів, що мають різну міру генетичної спорідненості, можуть представляти інтерес при вивченні лінгвосинергетики, зробити внесок у формування нового німецького вимовного стандарту, а також знайти застосування в науково-викладацькій діяльності.

Результати дослідження мають безпосереднє відношення до кодифікації німецького вимовного стандарту, дають змогу також окреслити *перспективи подальшого вивчення* алофонічної варіативності приголосних в англізмах та галліцизмах з урахуванням фоностилістичного варіювання усного мовлення дикторів і модераторів у німецькомовному теледискурсі шляхом розгляду вказаної проблеми в гендерному аспекті, у зіставленні федерально-німецького варіанта з австрійським та швейцарським варіантами німецької стандартної вимови; можуть бути застосовані при формуванні слухо-вимовних навичок, розвитку вміння сприймати на слух німецьке автентичне мовлення як одного з ключових комунікативних субкомпетенцій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Verbizkaja T.D., Monastyrskaja J.G. Besonderheiten der Konsonanten bei der Eindeutschung von Fremdwörtern / T.D. Verbizkaja, J.G. Monastyrskaja // Сучасні дослідження з іноземної філології. Збірник наукових праць. Випуск 7. Відп. Ред. Фабіан М.П. – Ужгород: ТОВ «Папірус-Ф» 2009. – С. 266 – 271.
2. Монастирська Ю.Г. Variabilität der Konsonantenrealisationen bei der Eindeutschung von Fremdwörtern / Ю.Г. Монастырская // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2010. - № 40. – С. 168 – 175.
3. Монастырская Ю.Г. Реализация фонемы [R] при онемечивании иностранных слов в языке СМИ / Ю.Г. Монастырская // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці: Чернівецький національний університет. – 2012. – В. 595–596. – С. 149–160.
4. Монастырская Ю.Г. Факторы воздействия на онемечивание англицизмов и галлицизмов к произносительному стандарту / Ю.Г. Монастырская // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2013. – №59. – С. 61 – 66.
5. Монастырская Ю.Г. Фоностилистическое варьирование звучащей речи теледискурса Германии / Ю.Г. Монастырская // Культура народов Причерноморья, 2013. – №254. – С. 205 – 209.
6. Монастырская Ю.Г. Особенности фортизации консонантизма в англицизмах и галлицизмах в теледискурсе Германии / Ю.Г. Монастырская // Научная дискуссия: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии: материалы VII международной заочной научно-практической конференции. Часть II (10 декабря 2012 г.) – Москва: Изд. «Международный центр науки и образования», 2012. – С. 135 – 146.

АНОТАЦІЯ

Монастирська Ю.Г. Реалізація консонантизму в англізмах та галліцизмах у німецькомовному теледискурсі (інструментально-фонетичне дослідження). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Одеса, 2013.

Дисертаційну роботу присвячено вивченню реалізації консонантизму в процесі функціонування англізмів та галліцизмів у теледискурсі Німеччини на основі зіставлення підготовленого читання й підготовленого говоріння. Слуховий та інструментальний види аналізу консонантних сегментів в англізмах та галліцизмах у сучасному німецькомовному теледискурсі дав змогу виявити специфіку фонетичної адаптації системи консонантизму до німецької фонетико-фонологічної системи і встановити закономірності фонетичних асимілятивних процесів запозичених одиниць на рівні консонантизму у сучасній німецькій мові. Дослідження процесів адаптації консонантних сегментів до німецького вимовного стандарту у двох групах запозичень проведено з урахуванням генетичної спорідненості мови-донора та мови-реципієнта.

У процесі зіставлення характеру та ступеня адаптації консонантизму у мовній дійсності з урахуванням фоностилістичних особливостей усного мовлення зафіксовано цілеспрямовану тенденцію до часткового й тотального онімечення. Це доводить припущення про те, що незважаючи на потужний вплив на мову з боку теледискурсу синергетична парадигма мови, яка визначає її розвиток і самоорганізацію, зберігає автентичні особливості мови-реципієнта.

Ключові слова: англізм, галліцизм, теледискурс, консонантизм, вимовний стандарт, онімечення, підготовлене читання, підготовлене говоріння, синергетична парадигма.

АННОТАЦИЯ

Монастырская Ю.Г. Реализация консонантизма в англицизмах и галлицизмах в немецкоязычном теледискурсе (инструментально-фонетическое исследование). – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова, Одесса, 2013.

Диссертационная работа посвящена вопросу изучения реализации консонантизма в процессе функционирования англицизмов и галлицизмов в теледискурсе Германии на основе сопоставления подготовленного чтения и подготовленного говорения.

Сопоставительный анализ ряда немецких орфоэпических словарей наряду с наличием вариативности в современном федерально-немецком

варианте стандартного произношения (*bundesdeutsche Standardvarietät*) в области консонантизма в англицизмах и галлицизмах установил тенденцию к последовательному онемечиванию.

Слуховой и инструментальный виды анализа консонантных сегментов в звучащей речи дикторов и модераторов-профессионалов, представляющих собой носителей произносительного стандарта, позволил выявить специфику фонетической адаптации систем консонантизма языков-доноров к фонетико-фонологической системе языка-реципиента и установить закономерности фонетических ассимилятивных процессов заимствованных единиц в условиях интерференции. При этом исследование процессов интеграции консонантных сегментов в немецкий произносительный стандарт в иностранных словах проводится с учётом степени их генетического родства.

В работе доказан тезис о том, что система консонантизма в англицизмах в звучащей речи подвергается большей степени онемечивания, поскольку оба языка относятся к германской группе, при этом консонантные сегменты в галлицизмах, относящихся к романской группе, в меньшей степени адаптируются к немецкому произносительному стандарту и реализуются максимально приближенно к аутентичному, несмотря на более длительный период и частотность употребления в немецком языке. Интерферирующее влияние языка-донора на язык-реципиент зависит от степени перцептивно-артикуляторной близости сопоставляемых согласных, с одной стороны, и от степени морфологической и словообразовательной онемеченности слова, с другой стороны, что отчётливо проявляется в условиях фоностилистического варьирования звучащей речи при сопоставлении подготовленного чтения и подготовленного говорения. Образование сложносоставных слов, одна часть которых заимствована из английского или французского языков, а другая часть – немецкое слово, также способствует форсированному онемечиванию звуковой стороны иностранных слов.

Результаты исследования подтверждают, что все англицизмы и галлицизмы подвергаются характерной для немецкой системы консонантизма фортизации – действию закона позиционного (*Auslautverhärtung*) и коартикуляторного (*Stimmlosigkeitsassimilation*) оглушения звонких шумных согласных, а также позиционно обусловленной вокалической реализации фонемы /r/, как в кодифицированной норме, так и в речевой действительности независимо от фоностилистической принадлежности.

В ходе сопоставления характера и степени адаптации консонантизма в англицизмах и галлицизмах к немецкому произносительному стандарту в звучащей речи теледискурса с учётом фоностилистического варьирования просматривается целенаправленная тенденция к частичному и тотальному онемечиванию, несмотря на стремление модераторов к воспроизведению аллофонов фонем, не имеющих аналога в системе немецкого консонантизма, с разной степенью приближённости к языку-оригиналу. Это подтверждает предположение о том, что несмотря на персуазивное воздействие на язык со

стороны теледискурса, которое может привести к деструктивным последствиям по отношению к системе, синергетическая парадигма языка, определяющая его развитие и самоорганизацию, позволяет сохранить аутентичность языка.

Результаты работы, свидетельствующие о тенденции системы согласных немецкого языка к самосохранению в процессе онемечивания англицизмов и галлицизмов, обладающих разной степенью генетического родства, могут представлять интерес при изучении лингвосинергетической парадигмы языка в условиях плюрицентризма, внести вклад в формирование нового немецкого произносительного стандарта, а также найти применение в научно-преподавательской деятельности.

Ключевые слова: *англицизм, галлицизм, теледискурс, консонантизм, онемечивание, произносительный стандарт, подготовленное чтение, подготовленное говорение, синергетическая парадигма.*

SUMMARY

Monastyrska Y.G. Realization of consonants in Anglicisms and Gallicisms in modern German spoken television discourse (instrumental phonetic research). – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology. Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Odesa I.I. Mechnikov National University, Odesa, 2013.

The dissertation focuses on the realization of consonants in Anglicisms and Gallicisms in the modern German spoken television discourse based on the comparison of read-aloud and prepared speech. Auditory and instrumental analyses of consonant segments in Anglicisms and Gallicisms in the contemporary German TV discourse reveals a specific character of consonants phonetic adaptation to the German pronunciation standard and establishes patterns of phonetic assimilative processes of the borrowed units in the modern German language consonant system. The research into consonant segments adaptation process to the German standard pronunciation in two groups of the borrowings is based on the genetic relationship of the donor language and the language of the recipient.

Comparison of the nature and extent of consonant adaptation in speech reality with regard to phonostylistic peculiarities of sounding speech shows the tendency to partial and total Germanization. It conforms the assumption that despite the powerful influence of spoken television discourse on the language, a synergetic language paradigm retains the authentic features of the recipient language.

Key words: *Anglicism, Galicism, television discourse, consonants, Germanization, pronunciation standard, read-aloud speech, prepared speech, synergetic paradigm.*